

# Hembygdsbladet

Årgång 19, nummer 1  
April 2017

Enhörna Hembygdsförenings  
informationsskrift

ÅRETS FÖRENING OCH ÅRETS  
HEMBYGDSFÖRENING | 2016



## Enhörna Hembygdsförening inbjuder till ÅRSMÖTE

Söndagen den 23 april 2017 kl 15.00 i Bygdegården.

År 1937 bildades Enhörna Hembygdsförening och då beslutades att årsmötet skulle hållas i Bygdegården, sista söndagen i april klockan 15.00. Då den sista söndagen i år är Valborgsmässafton räknar vi inte den — så det gäller fortfarande!

Som ni kanske redan har räknat ut firar vi dessutom 80 år som hembygdsförening i år!

Kom och fira med oss — Sång och musik, kaffe med tårta och andra bakverk samt trevligt umgänge utlovas!

### Program

- Sedvanliga årsmötesförhandlingar.
- Lotteri och försäljning av Enhörnafilmer, böcker, vykort och skrifter.
- 80-årsfirande med pompa och ståt.

VÄLKOMMEN!

Motioner till årsmötet ska vara styrelsen tillhanda senast söndagen den 10 april.

### ÅRETS HEMBYGDSFÖRENING 2016 - VILKET ÅR VI HAR OCH HAR HAFT!

I slutet av 2016 vann vi den ärofyllda titeln Årets Förening i Södertälje 2016!

I år blev vi en av 4 nominerade till Årets Hembygdsförening 2016 av alla 121 anslutna hembygdsföreningar i länet och **VI VANN!**

Se vidare på sidan 2!

## LÄNSFÖRBUNDETS MOTIVERING ÅRETS HEMBYGDSFÖRENING 2016

Enhörna Hembygdsförening tilldelas utmärkelsen Årets Hembygdsförening för att de genom sitt medvetna och utåtriktade samarbete med flera andra föreningar och sin breda verksamhet lyckats bli ett nav i bygden där de bidrar till en fantastisk samvaro i socknen. Helt enkelt hembygdsrörelsen när den är som bäst!

Föreningen strävar efter att vara en mötesplats för de som bor där, de som en gång har bott där och de som kommer på besök. De vill också vara en sammanhållande faktor för många olika verksamheter i området. Genom att 25 % av kommundelens invånare valt att bli medlemmar så har de nått en bra bit i sin strävan att vara betydelsefulla för alla i bygden. Genom sitt arbete har de lyckats med att få många boende att känna sig "hemma" och de har inga problem att få frivilligarbetare som anordnar utställningar, skriver i medlemsblad och skrifter, guidar på vandringar, ställer upp som statist vid t ex kafferep, bakar till evenemang, hjälper till med utemiljön och annat.

Enhörna Hembygdsförening sprider kunskap och skapar nyfikenhet om bygdens kulturarv genom tematiska utställningar och visningar, en växande fotosamling, skrifter, böcker och kulturvandringar. Man är mån om att inte bara titta på vad som hände förr utan lika mycket på det som är aktuellt och händer nu vilket gör att människor med olika bakgrund och erfarenheter kan hitta något som



intresserar dem samtidigt som föreningen utvecklas och känns i fas med sin samtid.

*För att nå ytterligare en ärofylld utmärkelse krävs en hel del - så jag repeterar det jag skrev i decembernumret då vi blivit Årets förening i Södertälje!*

**Många medlemmar:** Vi är ca 2 800 invånare i Enhörna, av dem är ca 1 000 barn och ungdomar. Då barn och ungdomar inte behöver betala medlemskap återstår 1 800 invånare och av dem är för närvarande ca 692 medlemmar. Dessutom har vi ca 200 medlemmar som inte bor i Enhörna, så totalt har vi ca 892 medlemmar i vår förening!

**TACK,** utan er hade vi inte fått utmärkelsen! Er andra väntar vi fortfarande på! Stöd oss och bli medlem! Det sporrar oss som arbetar!

**Många som kommer på våra aktiviteter:** Tack alla ni drygt 1 000 besökare som vi hade under sommaren! Utan er hade vi inte heller fått utmärkelsen! Kom gärna ännu fler denna sommar, också det sporrar oss som arbetar!

**Många fristående ideella arbetare:** Många är ni som hjälper styrelsen i arbetet med att ordna utställningar, bygga om och nytt, hålla museet öppet under sommaren, klippa och ploga, baka, skänka extra pengar mm mm. Tack alla ni som arbetar troget vid vår sida! Utan er hade

vi inte fått utmärkelsen, då hade inte museet sett ut som det gör! Ni som ännu inte provat -Vi behöver ständigt hjälpsamma händer. Tala om för oss vad ni är bra på!

**Förstående och hjälpsamma fruar och män:** Styrelsens respektive är en heroisk skara som alltid ställer upp för oss med sitt frivilligarbete på samma sätt som våra ideella arbetare och som låter oss hålla på med förbättringar. Det tar en massa tid från dem så utan dem hade vi inte heller fått utmärkelsen! Tack för att ni alltid ställer upp!

**Sist men inte minst en driftig och arbetande styrelse:** Utan denna fantastiska styrelse som har så trevligt tillsammans och som alltid är så positiv hade vi definitivt inte fått utmärkelsen! Tack för att ni finns och jag hoppas att alla orkar fortsätta vårt idoga arbete! Att nu få ytterligare en utmärkelse för samma år sporrar definitivt oss alla till det!

**Vi har nu fått 10 000 kr i två omgångar och dem ska vi använda på ett bra sätt! Ett av dem är att göra något för alla er medlemmar - Vi återkommer om det!**

*Er ordförande/ Mona*

## VÅREN 2017 – EN LÄGESRAPPORT

- I samband med firandet av nationaldagen vid Hembygds museet så är vår museisäsong igång. En hel del aktiviteter har pågått under vintern och mycket nytt finns att upptäcka.
- Vi har fortfarande en liten del av kaffeutställningen kvar.
- En av årets utställningar handlar om kartor över Enhörnelandet.
- En annan ny utställning handlar om konstnären Åke Falk med många av hans målningar och keramikalster samt mycket historia om hans liv i Enhörna.
- Vi håller även på att göra iordning den kyrkliga museidelen.
- I boden bakom småskolan är ett separat Husabymuseum under uppbyggnad.
- **I år fyller Folkskolan 175 år** — det uppmärksammar vi på två temadagar. Andra temadagar är fjolårets uppskattade kafferep och mopedrally!

Mer information kommer i nästa Hembygdsblad!

**Välkommen till vårt årsmöte den 23 april** och snälla, är du inte medlem, så bli det nu – **Du behövs!**

*/Er ordförande Mona*

### Ett litet förtydligande om inbetalningar:

Enskild medlem kostar 150 kr och familj 200 kr.

Ibland får vi en inbetalning på 150 kr, men man betalar in som familj. Då kan vi dessvärre bara skriva in en medlem. Vi betalar 27 kr per medlem till länsförbundet (det har vi ju fått igen med råge detta år) och är det familj så kostar det alltså för två personer för oss.



## PÅMINNELSE!

### Skänk din pant – Stöd Enhörna IF

Vid Friluftsgården finns blå insamlingstunnor i plast för att samla in burkar och flaskor. De tar även emot utländska burkar som annars inte går att lämna in! Enhörna IF får 1 kr per flaska/burk oavsett om den är svensk eller inte. Så stöd föreningen och gör samtidigt en samhällsinsats!



## HUR MÅNGA AV DESSA ”TORP OCH LÄGENHETER” KAN DU I DAG PLACERA?? DE FANNS EN GÅNG I ”VÅRAT” ENHÖRNA.

### Dagsverksskyldige till socknen år 1865.

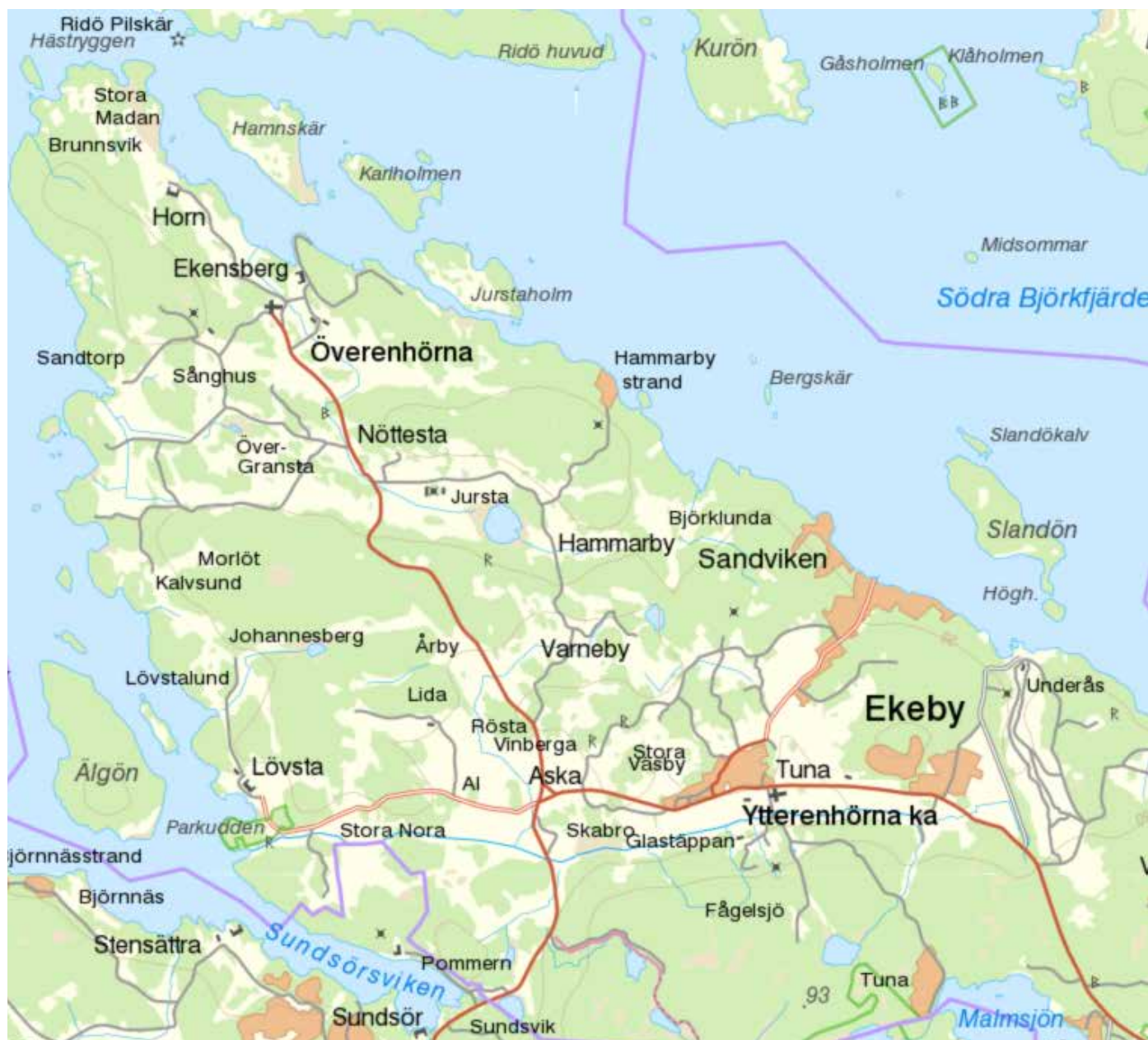
Såsom skyldige att utgöra dagsverken till socknens allmänna byggnader förklarades jämte alla Soldater följande Torp och lägenheter: Algö, Häll, Trånge, Hallstahagen, Asplund, under Ahl, Pommern, Falsjötorp, Hagalund, Stora Björklunda, Nytorp, Stenvreten, Domartorp, Heden, Lindeberg, Christinelund, Hjortsberga, Winberga, Egor (Starbergs), Grönlund, Stjerna Egor (Källströms) Heleneberg, Rosendahl, Österäng (Ringbergs) Sunnanö, Larslund, Stenby, Petterslund, Pettersberg, Røjningen, Marieberg, Rosenhäll, Westerlund, Beateberg, Ericsberg, Loslätten, (Skomakaren G Jansson) Hammaren, Ekeby Rothugge, Underås, Slandö, Bethel (Gillberga Skraddaren

Jansson) Skogsdalh, Aska (Blomqvists) Stjerna (Olof Persson) St. Wäsby (Anna Stina och Anders Holm).

Om soldater eller innehafware af ofwanstående torp och lägenheter likaså egare eller brukare af Hemman efter i wederbörlig ordning skedd budning icke infinner sig och utgör sitt dagswerke warder han ålagd att för hwarje dagswerke betala Rn (1) Rd femtio öre Rmt, hwilket Kommunalstyrelsen åligger att utkräfw.

Skulle framdeles lägenheter eller torp blifwa uppbyggde och till beskaffenhet jämförliga med någon eller något afhär uppräknade, skola dessa förbemälte dagswerksskyldighet sig ikläda men däremot om någon lägenhet eller torp blifwer raseradt eller ödelagd, så bör icke hemmanet hwarunder det lyd betungas med några dagsweken för detsamma.

*Ur Kommunalstämma i Ytter-Enhörna den 29 mars 1865  
/Barbro E Sjöström*



## FOLKSKOLAN FYLLER 175 ÅR.

Med anledning av folkskolestadgans tillblivelse år 1842 vill Hembygdsföreningen ge en kort historik över skolorna i Enhörna. Enligt en artikel av Ivar Schnell beskrivs Enhörna socknarnas skolförhållanden på följande sätt redan år 1826: ”En skola är uti Ytter Enhörna och skall bliva med tiden uti Överenhörna. Här undervisas barnen uti innanläsning, kristendom, något skriva och räkna. Man utnyttjar härvid växelundervisningsmetoden. Barnens antal plägar vara omkring 30. Läraren, som alltid är socknens klockare, njuter lön av magasinet.”

Skolan i Ytterenhörna är ett mycket tidigt exempel på hur man sökte bygga upp en bred folkbildning. Först år 1842 kom den svenska folkskolestadgan, som gjorde en skola obligatorisk i varje socken. År 1875 registrerades i Ytterenhörna 156 skolpliktiga barn och i Överenhörna 102 och man får anta att det var ungefär lika många barn år 1826 som 1875. Omkring år 1850 byggdes Storskolan i Överenhörna. Här undervisades årskurserna 3, 4, 5 och 6 under ledning av en lärare som tillika var kantor och bodde i Klockargården. Småskolan i Överenhörna byggdes i början av 1900-talet och här undervisades årskurs 1 och 2. Men redan år 1876 fanns en småskoleavdelning inrymd i ett hus beläget intill nuvarande Klockargården.



*Fru Maria Larsson med sonen Rudolf. T.h skymtar ladugården och vedboden. Halva byggnaden var den gamla småskolan. Den del där bikuporna står var klockarbostaden. Poststationen var inrymd här. Lägg märke till postlådan nära fönstret. Kortet troligen taget år 1899.*



*Broberga skola och en av Augusta Brobergs klasser fotograferad av Th. Bergström från Nyköping.*

Under 1900-talets första hälft fanns sju skolor i Ytterenhörna och Överenhörna. Broberga skola eller Nora skola låg på vägen mot Löfsta men den brann ner på 1960-talet. Här undervisades årskurs 1 och 2.



*Askå skola byggd år 1916.*

Mälby skola som var övervåningen i Askå handel användes åren 1911-1917. Askå skola byggdes 1916 och var både små- och storskola under olika perioder. Här undervisades i slöjd. I skolan fanns också lärarbostäder. Skolan var så modern att den hade en vattenbehållare för dricksvatten på en yttervägg. Vallaskolan byggdes på 1880-talet och var s.k. storskola. Redan år 1871 omnämns ett skolhus vid Tuna som låg mitt emot det nuvarande församlingshemmet. En gammal enhörnabo gick i Tuna skola år 1916 och berättar att skolan redan då var gammal och att skolsalen upptog större delen av huset. Där gick då 25 elever uppdelade på två klasser.



*Tuna Skola, det som idag är Församlingshemmet.*

Tuna skola revs och användes till uppbyggnad av församlingshemmet. Årslönen 1933 var 3000 kronor för en folkskollärare och 1900 för en folkskollärlarinna och för småskollärlarinnan 1350 kronor. Idag är Askå och Valla skolor privatägda. Skolorna i Överenhörna är museum. Alla elever i Enhörna undervisas i ”nya” Vallaskolan sen 1966.



*Stora byggnaden i den nuvarande Vallaskolan vid Sandviksvägen.*



*Framför Storskolan i Ö-E förevisas Gottfried Larsson och hans elever av en anonym fotograf i slutet av 1890-talet.*

Undertecknad gick i småskolan och i storskolan i Överenhörna. Som tidigare nämnts gick man de två första skolåren i småskolan och årskurs 3-6 i storskolan.



*Interiör av småskolan i Över-Enhörna där Mia Isacsson sitter i katedern och Grevinnan i en skolbänk.*

Min lärarinna i småskolan var Mia Isacsson som kom nyutbildad år 1927 till Enhörna. I närmare 40 år undervisade hon enhörnabarn i konsten att läsa, skriva och räkna. Hon kallade eleverna sina barn och så småningom fick hon också "barnbarn". Entrén var omklädningsrum där ytterkläderna hängde under dagen och där eleverna intog sin medhavda matsäck som bestod mestadels av smörgåsar och mjölk eller saft. Sen flyttades man upp till storskolans tredje, fjärde, femte och sjätte klass. Under en period på 1940-talet fanns också s.k. fortsättningsskola i byggnaden. Efter årskurs 6 fick man undervisning i sex veckor i januari och februari eftersom det inte fanns någon årskurs sju i Enhörna. Senare åkte man in till Södertälje för att gå i "sjuan" där. Träslöjdsal fanns i småskolan och syslöjd hade man i småskolans lektionssal.



I storskolan fanns det ribbstolar uppsatta på väggarna så man kunde ha gymnastik där under den kalla årstiden. Övriga tider idkades mest utomhuslekar.



*Tuna skola, lärare Sonja Jaensson. År 1929.*



## MIN SKOLVÄG

Jag är uppväxt på Ridö som ligger norr om Enhörnas fastland. Jag och mina syskon skulle ta oss till skolan varje dag under hela skolåret. Vid öppet vatten fick vi ro till Horns brygga och gå ca två kilometer till skolan. Vi hade sällskap av övriga barn från Ridön och de som bodde på fastlandssidan vid Horn och Åleby. Skolvägen kändes inte lång för vi hade mycket stöj och hyss för oss. Svårare var det under vintertid. Om isen låg snöfri och blank gick det också väldigt lätt för oss att komma till skolan med spark och sparksko på foten. Om det var mycket snö att pulsa i räckte våra ben knappast till! Men fram kom vi och i tid ty det var väldigt viktigt att inte komma för sent! Allra svårast var det när det "varken bar eller brast". Då fick pappa hjälpa oss! Vi höll oss i relingen på ömse sidor av en eka och när isen brast hoppade vi i båten och pappa som gick längst fram tog båtshaken och drog oss framåt. När isen kändes bärbar hoppade vi ur ekan och fortsatte så framåt. För oss barn blev det en sport att hoppa i och ur så fort som möjligt och framförallt att inte bli våt om fötterna! Det var inte många dagar som vi hade förhinder att gå till skolan på grund av dåliga väderleksförhållanden. Jag ville till varje pris komma till skolan eftersom jag tyckte mycket om det.

*/Anne-Marie*

Jungfru Maria Bebildelsedag 1919, var det röstning, på Lanstingsman i Enhörna och det gick ganska livligt till, 278 valsedlar avlämnades inkom Uftr-Enhörna, anlalet röstande kvinnor var stort vådret var vackert, om dagen, när jag kom opp till Grindstugan satt Bröderman der och spelade kort med Karlson och Ernst, dom måste då sluta, för vi skulle gå till Kalla skola för att avge våra röster, Sadelmakar Pettersson kom hit med valsedlar på förmiddagen jemt dvelig, vid Grindstugan bjöds på kaffe och Cognac när jag gick både hem och bort jag kom ej hem förr än klockan fem på kvällen, och då var jag allt middaskungrig, emellertid dagen var nästan slut, och vi begåvo oss till vila.

Midfasto. Söndagen 1919 som inföll den 30 Mars var en anspråkslös dag, tyst och stilla, ingen främmande syntes till, Arvid var till Stäckberga ett tag på f. m. och Gustav var stå och åkte lite skridsko och mor och jag var hemma.

Söndagen den 6 April 1919 var fastligt anspråkslös, endast Ernst kom hitåkande på måron med mjöl, han var dugtig han, Kom ihåg de 12

I förra numret av Hembygdsbladet fick vi ta del av familjen Frans Wallins dagbok och deras julfrände år 1918. Nu vill vi ge er ytterligare inblick i deras liv ett par dagar under våren 1919.

## UTSTÄLLNING ÅKE FALK

Vi kommer att till sommaren göra en utställning om Åke Falk och hans konstnärskap. Vi har kontakt med hans son Christer som skall hjälpa oss med den. Har Du minnen, historier eller föremål som Du skulle kunna komplettera utställningen med vore vi tacksamma. Hör i så fall av dig till någon i styrelsen.



# VANDRING I KULTURBYGD – 2017 ÅRS KYRKVANDRING

Söndagen den 14 maj är det åter dags för den traditionella kyrkvandringen som arrangeras av Enhörna församling, Frikyrkoförsamlingen och Enhörna Hembygdsförening.

Kyrkan har alltid spelat en viktig roll i Enhörna och är en central del av vårt kulturarv. Därför känns det naturligt att tillvarata en gammal tradition som kyrkvandring för att förena hembygdens historia med kyrkohistorien.

Årets vandring startar och slutar vid Församlingshemmet som ligger i anslutning till Ytterenhörna kyrka i Tunabyn. Vi vandrar på lättgångna och barnvagnsvänliga landsvägar och stigar. Nytt för i år är att Enhörna församling bjuder på förmiddagsfika innan vi startar vår vandring.

## PROGRAM OCH HÅLLTIDER

**Tid:** Söndagen den 14 maj 2017 kl 09.30 (10.00) till ca 13.30 (14.00).

Ingen förhandsanmälan eller avgift krävs.

*Alla är välkomna att delta!*

**Samling:** Förmiddagsfika i Församlingshemmet kl 09.30 - 10.00.

**Vandringsled/raster:** Vi går Slarvhagsvägen och Sandviksvägen fram till Rävlöt, (f.d Enhörna församlings prästgård). Där svänger vi in på vägen som tar oss genom de gamla handelsträdgårdarna Lundberga och Bussholm. Vi fortsätter mot Sandviken. Går Bergskärsvägen ner (ganska brant utförsbacke) till Sandvikens brygga. Vid bryggan gör vi ett längre stopp för intagande av såväl lekamlig som andlig kost.

Efter en tankeväckande paus i en fantastisk miljö fortsätter vi vår vandring uppför den långa backen. Via Sunnanstigen går vi mot Norrlöt. Här får vi veta mer om Norrlöts trädgård.

Från Norrlöt tar vi oss den sista etappen via Sandviksvägen och Slarvhagsvägen åter till Tunabyn och Församlingshemmet.

**Frågor:** Olle Karlsson tel 070/844 15 76 för Hembygdsföreningen

Johan Lundgren tel 070/317 89 28 Enhörna församling

Ann-Charlotte Sevén tel 070/941 59 04 för Frikyrkoförsamlingen

*Välkomna*

*Enhörna Församling, Frikyrkoförsamlingen och Hembygdsföreningen.*

*PS Glöm inte att ta med egen "fikakorg" och dryck.*



## ENHÖRNA HEMBYGDSFÖRENINGENS STYRELSE

Mona Elveskog, ordf.

070/214 55 01

(elveskog@telia.com)

Olle Karlsson, vice ordf.

070/844 15 76

(olov.karlsson@live.se)

Britt-Mari Gylefors, sekr

070/535 84 56

(b.gylefors@telia.com)

Anders Östensson, kassör

070/687 15 81

(andersostensson@hotmail.com)

Anne-Marie Andersson

070/672 42 46

(anne-marie.majhem@telia.com)

Lena Björk

070/229 07 40

(lena.x.bjork@telia.com)

Kicki Lindqvist

070/990 40 83

(kickilindqvist@spray.se)

Bengt Johansson

072/877 24 34

(iobjohansson@c-sam.nu)



Box 39, 151 28 Enhörna

**Medlemsavgiften är 150/200:-/år (enskild/familj).**

Plusgiro 23 89 45-0 | Swish 1230961482

**Hembygdsmuseet hålls öppet söndagar under juni - september 13.00 - 16.00.**

Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt.

**Besök föreningens hemsida:**

[www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening](http://www.hembygd.se/enhorna-hembygdsforening)

